

Ամբարշտանգի Կրտսերայի
Ստորագրութեան գէղէ Եւրդ-
լար պապի Խան . Թիւ . 5

Տարեւան գրեմ է յանիկ շրջ 120
Դոմբերէն Բաժանորդ եղողէն
Ըն՝ Ժողովոյի Զանգը լծարեւոյն

ՀԱՆԴԻՍ ՈՒԹՕՐԵԸՅ

30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Բ. Տ Ա Ր Ի 1861

ԹԻՒ 2

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԱՆ ՎՃԱՐՆԵՐ

ԱԶԳԻՆ ՈՒ ՄԻՍԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՆՈՒՆԵՐՆԵՐԸ

Ազգային լրագիր մը Երուսաղէմայ խնդ-
րոյն վրայ խօսած տոմենն ըսած էր թէ Ազ-
գին ամեն մէկ մասին իրաւունքներն աղէկ
զանազանել կամ սահմանել պէտք է : Աս
խօսքը ճշմարիտ է : Կռիւնները սովորաբար
իրաւունքներուն մութ կամ անորոշ ըլլա-
լէն առաջ կու գան : Երբոր մարդոց
իրաւունքներն որոշ ու բազայայտ ճանչ-
ցուած ու օրէնք եղած չեն , հարկաւ ի-
րաւունքները շփոթուելու ենթակայ են .
մարդիկ կը սկսին իրաւունք ունենալ կար-
ծել երբ իրաւունք չունին . և կամ եթէ ի-
րաւունք մ'ունին , անոր հըր ըլլալը չգիտ-
նալով իրենց իրաւունքը փնտռելու և ցու-
ցնելու կ'աշխատին այնպիսի բաներու
մէջ՝ ուր չէ . առ ալ դարձեալ իրաւունք-
ներուն անորոշ կամ աղէկ ճանչցուած չըլ-
լալէն յառաջ կու գայ . Ուրեմն իրաւունք-
ներուն որ և իցէ կերպով անորոշութենէն
կռիւնները կը ծագին . և որովհետեւ մարդիկ
բնականաբար պզտիկ իշնալ չեն ուզեր ,
պատիւն ուժ և սաստկութիւն կու տայ
կռուոյն . քանզի պատիւ և իրաւունք իրար-
մէ շատ տարբեր բաներ չեն : Պատիւը
փնտռել կամ պատիւը պահանջել իրաւուն-
քը փնտռել կամ իրաւունքը պահանջել
ըսել է . և տարակոյս չկայ թէ ասիկա մար-
դուս պարտաւորութիւն մըն է : Իրաւ պա-
տիւ մը կայ զոր փնտռելը ցած կամ դուզ-
նաքեայ հոգւոյ նշանակ է : Բայց ճշդիւ
խօսելով անոր փառք ըսելու ենք մանաւ-
անդ . քան պատիւ . ուստի և ան տեսակ պա-

տիւ փնտռելը փառասիրութիւն է . և ոչ մի-
այն իրաւունք չէ , այլ գրեթէ միշտ անի-
րաւ ու անարժան է : Վերջապէս ստոյգ է
թէ կռիւններն իրաւանց անորոշութենէն
կը ծագին : Եղան մարդիկ որ պատերազմ-
ներուն աշխարհիս երեսէն վերնալուսն փա-
փաքելով մշտնջենաւոր խաղաղութեան
առաջարկութիւն ըրին . ուրիշներն ասի-
կա անկարելի համարեցան . պատմութեան
տեղեակ եղողները գիտեն որ՝ Ապէ տը
Սէնբիէրի Մշտնջենաւոր խաղաղութեան առա-
ջարկութիւնը Բարի Ժաբոյ երազ կոչուեցաւ :
Մշտնջենաւոր խաղաղութիւնն արդարեւ
անկարելի չէր ըլլար՝ եթէ բոլոր իրաւունք-
ները որոշել կարելի ըլլար . ևս աւելի կա-
րելի կ'ըլլար՝ եթէ որոշ և յայտնի իրա-
ւունքներու ալ հնազանդել տալու միջոց
մը հնարաւոր ըլլար . ասիկա դժբախտու-
թեամբ առ այժմ սուրն է , որուն՝ ամեն
հանգոյց քակելու իբրեւ վերջին միջոց՝ դի-
մել հարկ կ'ըլլայ : Ասկէ կը հետեւի թէ ի-
րաւանց հետ մէկտեղ պարտաւորութիւն-
ներն ալ ծանօթ ու որոշ ըլլալու են , քանի
որ չկայ իրաւունք մը որուն հետ պարտա-
ւորութիւն մը կապուած չըլլայ :

Առ տեսութեամբ հիմա պիտի ըսենք
թէ իրաւանց անորոշութենէն , այսինքն
Ազգին ու Միաբանութեան իրաւունքնե-
րուն անորոշութենէն է որ Երուսաղէմայ
կռիւք ծագեցաւ : Պիտի ըսուի թէ՝ Միթէ-
շահասիրութիւնն ու փառասիրութիւնը չի-
որ իրաւունքի պատրուակով կը կռուի :
Շահասիրութիւնն ու փառասիրութիւնը
միշտ պատրուակ մը կը փնտռեն . բայց աս
պատրուակն ալ դարձեալ իրաւանց անո-

լողում թիւնն է . ուստի մանաւանդ անոր համար պէտք է որ իրաւունքներն որոշ ըլլան, որ մարդկային ընկերութեան խաղաղութեանն ան թշնամի ճիւղները տեղի կամ մուտ չգտնեն . իրաւունքներն որոշ եղած ատեն շահասիրութիւնն ու փառասիրութիւնը պատրուակիլ չեն կրնար : Որոնք են ուրեմն ան իրաւունքներն՝ որոց անորոշութենէն Երուսաղեմայ կոիւր ծագեցաւ, և որոնք շահասիրութեան ու փառասիրութեան, եթէ կան, պատրուակ գտնելու պատճառ տուին :

Հայտնի է թէ Ազգը Երուսաղեմայ վրայ մեծ իրաւունքներ ունի, Միաբանութիւնն ալ մեծ պարտաւորութիւններ ունի : Թողունք առ այժմ քննել թէ ինչ են Ազգին իրաւունքներն, և ինչ են Միաբանութեան պարտաւորութիւնները . մինակ հարցունենք թէ, միթէ կարելի է որ իրաւունք մ'ըլլայ աւանց պարտաւորութեան, կամ պարտաւորութիւն մը առանց իրաւանց : Ուրեմն եթէ Ազգն իրաւունք մ' ունի Երուսաղեմայ վրայ, և Միաբանութիւնը պարտաւորութիւն մը, առանց փոխադարձ ո՞րն է Ազգին պարտաւորութիւնը և Միաբանութեան իրաւունքը :

Թէպէտ յայտնի չէ թէ Ազգը երբ և ինչ տիրողութիւն Երուսաղեմայ մէջ Պատրիարքութեան, և մանաւանդ Սուրբ տեղերուն վրայ իրաւունք ստացած է, բայց, իրաց արդի վիճակին նայելով, երբոր, իբրեւ ընդհանուր քրիստոնէութեան վերաբերեալ նուիրական տեղեր, ան տեղերուն բընութիւնը դիտելու ըլլանք, կը գտնենք որ ազգին Սուրբ տեղերուն վրայ իրաւունք ունենալուն սկիզբը երբ և ինչպէս որ եղած ըլլայ, Ազգին ունեցած իրաւունքն ան տեղերուն վրայ օրինաւոր, ուստի և ան բընաբարելի է : Արօնական նկատմամբ ընդհանուր քրիստոնէութեան վերաբերեալ Սուրբ տեղերուն մէջ Ազգը կրօնական արտօնութիւն և ստացուածքի կամ տեղական իրաւունք կը վայելէ անոր համար որ անիկա (ազգը) ընդհանուր քրիստոնէութիւնը բաղկացրնող անկախ քրիստոնեայ դաւանութիւններուն մէկն է : Աստուծոյ թեմէն կամ մանաւանդ աստիճաններէն ան միջապէս կը հետեւի թէ ան տեղերուն վրայ

Հայոց ունեցած բոլոր իրաւունքները լուսաւորչական կրօնքին է, ուստի և լուսաւորչական կրօնքէն եղող ժողովուրդին լրութիւնը սկզբամբ անոնց տէրն է :

Այսպէս Ազգին իրաւունքը Երուսաղեմայ վրայ ան տեղերուն բնութենէն ան միջապէս կը հետեւի . բանդի ընդհանուր քրիստոնէութեան վերաբերեալ տեղւոյ մը վրայ հարկաւ ընդհանուր քրիստոնէութեան ամեն անկախ մասերն իրաւունք ունենալու են . եթէ անոր մէկ մասն ան իրաւունքէն զրկուի, ան տեղերն ընդհանուր քրիստոնէութեան եղած չեն ըլլար . և Երուսաղեմ ոչ ևս Երուսաղեմ, այլ Արմաշու կամ Մշու Սուրբ Վարապետի հաւասար մասնաւոր կրօնական տեղ մը եղած կ'ըլլայ : Հայոց ազգը մասնաւոր և անկախ քրիստոնէական եկեղեցի մը ըլլալով՝ յանուն քրիստոնէութեան յիշեալ իրաւունքը կը վայելէ :

Իայց աստ տեսութենէն կամ սկզբունքէն, այսինքն Սուրբ տեղերուն բնութենէն չհետեւիլ թէ Միաբանութիւնն ան տեղերուն վրայ ինչ իրաւունք ունի : Միաբանութեան դիրքը քրիստոնէութեան նըկատմամբ չէ, այլ Ազգին նկատմամբ է : Ըսել կ'ուզենք թէ Միաբանութիւնը չէ, այլ Ազգն է՝ որ ուղղակի ան տեղերուն վրայ իրաւունք ունի . և ասանկէ յայտնի է որ եթէ Միաբանութիւնը եղած չըլլար, Ազգը Սուրբ տեղերուն վրայ իրաւունք պիտի ունենար . բայց Միաբանութիւնն ինչ իրաւունք կրնար ունենալ ան տեղերուն, եթէ Ազգն իբրեւ ընդհանուր քրիստոնեայ դաւանութիւն մը եղած չըլլար :

Բանի որ Միաբանութեան Սուրբ տեղերուն վրայ ինչ իրաւունք ունենալն ան տեղերուն բնութենէն չհետեւի, ուրեմն կը մնայ փնտռել թէ՛ Միաբանութեան իրաւունքն ինչ է Սուրբ տեղերուն վրայ :

Միաբանութեան իրաւունքը ճանչցընողն երկու բան կրնայ ըլլալ . կամ դրաւոր պայման, այսինքն դաշինք կամ պայմանագիր մը Ազգին ու Միաբանութեան մէջ տեղը, և կամ անոր Ազգին հետ ունեցած յարաբերութիւնը : Ազգին ու Միաբանութեան մէջ տեղը դաշինք կամ պայմանագիր չիայ : Պատմութիւնը Միաբա-

բերեալ երկրորդական վիճակներուն բնիկ ժողովուրդին նայելով՝ երկրորդ՝ միայն Երուսաղէմ՝ իբր տնօրինական տեղ՝ բոլոր լուսաւորչական ժողովուրդին ընդհանուր ուխտատեղի ըլլալով, հոն եկող Հայ հաւատացելոց, անոնց հոն դանուած ժամանակն, օրինաւոր թեմէ :

Երբ Երուսաղէմ իբր ուխտատեղի և հոն այցելութիւն ընող հաւատացելոց թեմ (և աս տեսութեամբ Երուսաղէմ բաց ՚ի հաստատուն վիճակաւոր ժողովուրդէն, ուրիշ, թէպէտ ոչ հաստատուն, բայց յաջորդութեամբ շարունակ ժողովուրդ մը ունեցած կ'ըլլայ) միաբանական մարմնոյ մը յանձնուած է : Բանի որ աս Միաբանութիւնն անձանօթ ժամանակէ ան ժողովուրդին, թեմական պաշտօնը նախագրաւած է և Ազգին ձեռքը Միաբանութեան յարաբերութիւնը սահմանող ուրիշ գրաւոր պայման մը չկայ, հարկաւ կ'ենթադրուի որ ան տեղւոյն իբր թեմ՝ բոլոր թեմական իրաւունքն ան միաբանական մարմնոյն կամ ժողովին տրուած է :

Պատի ըստի թէ խնդիրը Միաբանութեան վրայ չէ, այլ Պատրիարքի վրայ է : Միաբանութիւնն իր պաշտօնին մէջ մնալով, միթէ Ազգն իրաւունք չունի՞ ընդհանուր կղերին մէջէն յարմար տեսած մէկը Երուսաղէմայ վրայ Պատրիարք դնելու, ինչպէս որ ուրիշ թեմերու համար կ'ընէ :

Միաբանութիւնները Հայաստանեայց եկեղեցւոյն մէջ տեսակ մը կղերական ժողովներ են, որոնք Արեւմտեան եկեղեցւոյն կանոնիկոսաց ժողովներուն կը նմանին, որոց անթխտելի իրաւունքն է որ թեմին եպիսկոպոսն իրենց մէջէն ընտրուի : Եթէ Երուսաղէմայ Միաբանութիւնն, ինչպէս ցուցուցինք, Երուսաղէմայ վրայ թէ իբրեւ տնօրինական տեղեր՝ լուսաւորչական դաւանութեան կողմէն մշտնջենաւոր սպասաւորութիւն, և թէ իբրեւ թեմ՝ թեմական կղերի իրաւունք ունի, և այսպէս շարունակ և յաջորդական ուխտ մըն է յատուկ ան տեղերուն նուիրուած, եթէ, կ'ըսենք, Երուսաղէմայ Միաբանութիւնն այսպէս է, թեմին եպիսկոպոսը կամ Պատրիարքն իր մէջէն ունենալու իրաւունքն ՚ի հարկէ ունի. անիկա ան իրաւունքէն զրկելն՝ անիկա իր կանո-

նական իրաւունքին մէկ գլխաւոր, երեւելի ու գրեթէ առաջին արտօնութենէն զրկել է : Ուրեմն, ինչպէս որ Երուսաղէմայ տնօրինական տեղերուն մէջ Ազգին մասնակցութիւն ունենալը, Ազգը քրիստոնէական անկախ եկեղեցի մը ըլլալուն համար, ազգային կրօնական իրաւունք է. ասանկաւ Միաբանութիւնը յանձանօթ ժամանակէ հետէ Սուրբ տեղերուն սպասաւորութեանը յատուկ կերպով որոշուած ըլլալուն, և ան տեղւոյն ու վիճակին թեմական պաշտօնը վարելուն համար, Պատրիարքն իր մէջէն ունենալն անոր կանոնական իրաւունքն է :

Մինչև հիմա ըսուածներէն, եթէ կըրցանք աղէկ բացատրել, կը հասկըցուի թէ Միաբանութեան յարաբերութիւնն Ազգին հետ, ոչ թէ ծառայիւ տիրող յարաբերութիւն է, այլ կանոնական և թեմական կղերի մը : Աս յարաբերութեան բնութիւնը՝ յորում Միաբանութեան իրաւունքը կը կայանայ, աղէկ հասկըցուած չըլլալուն համար, Պատրիարքը Միաբանութեան մէջէն ըլլալուն իբր զօրաւոր և բաւական պատճառ՝ նշովքը մէջ բերուած է : Բայց ըստ մեզ՝ Միաբանութեան իրաւունքն անոր յարաբերութեան բնութեանը մէջ է. իսկ նշովքը՝ (ենթադրելով թէ հարազատ է, քանզի ոմանք անոր հարազատութիւնը կ'ուրանան) եթէ բացատրութեանն ու իմաստին կապակցութեանը նայելու ըլլանք, ոչ այնչափ Պատրիարքին դուրսէն և ներսէն դրուելուն վրայ է, որչափ դուրսէն թէ ներսէն անարժան մէկու մը ան պաշտօնին կարգուելուն համար է : Բայց նշովքը, թէ և դուրսէն Պատրիարք դրուելուն դէմ եղած ըլլար, ամենեւին զօրութիւն չէր կրնար ունենալ, եթէ Միաբանութեան յարաբերութիւնը ծառայի և տիրող յարաբերութիւն եղած ըլլար. քանզի անտեղի բան է ըսել թէ՝ եկեղեցին կրօնական, քաղաքական և ընկերական յարաբերութիւնները նշովքը կրնայ եղծանել. զորօրինակ թէ՝ կրնայն զովիւք ստիպել տէր մը որ միշտ միւսնոյն ծառան գործածէ, կամ միայն անոր զաւկրներէն և ազգատոհմէն մարդ իր սպասաւորութեանն ընտրէ : Իրաւ միւշին դարբերու մէջ եկեղեցին (արեւմտեանը)

կենաց հաւատարմի՝ պատկերն է : Բարդ եղաւ թէ՛ ապ գործը լըսածին հեղինակութիւնը չէ : Իսլա անուն Սպանիացի Յիսուսեանը որ քեթիկոսներու դարուն մէջ ծաղկեցաւ, և Բապէի* ոճով գրուած երգիծաբանութիւններով իր ժամանակին քարոզիչները ծաղկեցուն համար անուանի է : Ժիւ Պլաս իր հայրենիքը Կրօնաւոր, անհետով ճառին մէջ կ'ուզէր ցուցնել թէ ժիւ Պլաս Սպանիացեաց հեղինակութիւնն է :

Ժիւ Պլասի Գաղղիքէն բնագրէն շատ տպագրութիւններ եղած են, որոնք պատկերազարդ, պլեյսայ լեզուներու Թարգմանուած է, և շատեր անոր նմանութիւնը շինած են : Բարդէն անուն Գաղղիքէն լըսածի վրայ սքանչելի ներքող մը յօրինած է, որն որ 1822 ին տպակուեցաւ :

Ի ԲԱՍԺԻ ԺԻՒ ՊԼԱՍԸ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Ժիւ Պլասին Ժնոնէրէն ու Գաղղիքէնի միջեւ :

Հայրս, Պլա տը Սանթիյեան, Սպանիոյ տէրութեան ծառայութեանը համար երկայն ատեն զինուորութիւն ընելէ ետքը, իր ծննդեան քաղաքը քաշուելով, հոն ամուսնացաւ քաղաքացւոց աղջիկներէն աղջկան մը հետ, որ, հասակով փոքր, բայց տի-

ովք մանկամարդ չէր : Աս ամուսնութենէն տասն ամիս ետքը՝ ես աշխարհք եկայ : Յետոյ ծնողքս եկան բնակեցան Օվիէտոյ* քաղաքն, ուր սպասաւորութեան մանելու ստիպուելով՝ մայրս սենեկապան, ու հայրս զինակիր եղաւ : Եւ քանզի իրենց թոշակէն դատ ուրիշ բան չունէին, թերեւ շատ գէշ կրթուած պիտի ըլլայի, եթէ քաղքին մէջ կանոնիկոս մօրեղբայր մ'ունենցած չըլլայի : Մօրեղբօրս անունն էր Ժիւ Փէրէզ, և մօրս մեծ եղբայրն ու իմ կնքահայրս էր : Մտածէ երեքուկէս ոտք բարձրութեամբ կարճ մարդ մը, չափազանց յոյր, գլուխն երկու ուսերուն մէջ մտած. ահա մօրեղբայրս : Այս այսպէս. բայց ինք աղէկ ապրելու փափաքող, այսինքն՝ խրախճան (ուտել խմել սիրող) եկեղեցական մի էր. հասոյթն ալ աղէկ ըլլալով ուղածին պէս ապրելու միջոցներն ունէր :

Տղայութենէս իս իր քովն առնելով՝ դաստիարակութեանս ամեն կերպով հոգ տարաւ : Իս այնպէս սրամիտ գտաւ որ միտքս մշակելու ալ որոշում ըրաւ. և այբենարան մը գնելով՝ ինք անձամբ սկսաւ ինծի կարդալ սորվեցնել, որն որ իրեն ալ քիչ օգուտ չըրաւ. քանզի ինծի գիրերը ճանչցնելով ինքն ալ սկսաւ պարապիլ ընթերցման, որուն մէջ արգարե ետ էր. և ստէպ պարապելով՝ վերջապէս ժամագիրքը շիտակ կարդալու կարող եղաւ. ան որ առաջ երբեք ըրած չէր : Անշուշտ Լատիններէն լեզուն ալ ինք անձամբ պիտի սորվեցնէր. և արգարե ստեղծ կողմանէ ալ մեծ խնայութիւն եղած կ'ըլլար. բայց աւանդ, խեղճ Ժիւ Փէրէզ Լատիններէն լեզուն ինտարերքն անգամ կեանքին մէջ սորված չէր. թերեւ (քանզի իբրեւ սոսոյք հաստատել չեմ կրնար) կանոնիկոսաց խումբին մէջ ամենէն տղէտն էր : Եւ լսած ալ եմ թէ անոր կանոնիկոսութեան իրաւունք տրուելը հմտութեանը համար չէր. քանի մը հաւատաւոր կանայք, որոց մեծ զգուշութիւն գործակալութիւն ըրած էր, երախտադրութեան աղաքաւ անոր կանոնիկոսութեան իրաւունքը տալ տուած էին. և բաւական

* Բապէ, Գաղղիքէն Բապէ, հնդկաստաներորդ դարուն ծաղկած անուանի Գաղղիքի հեղինակ է : Ժամանակ մը արեւմտութիւն ընելէ ետքը, բժշկականութիւն սորվեցաւ ու Մոնթելիէի մէջ բժշկութիւն կ'ընէր, և բժշկական խումբին այնպէս սիրելի ու յարգելի եղաւ, որ ամեն բժշկութիւն սորվող աշկերտ վարպետ եղած ստեղծ ի պատու Բապէի Բապէի վերաբերուն կը հարգէր : Բապէ խիստ զուարճախօս ու ծաղրածու բնուորութիւն ունենալով, զուարթ ծաղրաբանութիւններով շատերը կը հեգնէր. Գաղղի կողմէն դեռ անութեամբ շրջառով դացող գարտիակ Տիւ Պլէյնին հետ շրջառով երթալով, իր սովորական ծաղրաբանութիւններուն մէջ Սուրբ Ժողովքին ու Պապին անդամ չէր լինայէր : Բապէի Գաղղիքեցեաց Կարեւորութիւնն է. անոր վրայով շատ զուարճալի զրոյցներ կը պատմուին. որոնք մեծ մասամբ գլխու կամ շինծու են : Աս ամեն յատկութիւններով Բապէ անյիշատակ պիտի մնար, բայց կարճատեւ և բանասիրէի անունով անուանի վեպը Բապէի անունն անմոռանց ըրաւ : Անիկա երգիծաբան վեպ մըն է, ուր շատերուն մորտութիւններ և այլանդակութիւններ կը պատմուին, ամէն ամէն զգիւղի խօսքերով, խժական և մաղխաորոյսան ինքնահնար բառերով լեցուն, ամէն տեղ անհասկնալի, ասոնք դիտմամբ եղած են. քանզի հեղինակն տն խեղկատակ ոճով իր ժամանակին եկեղեցական ու աշխարհական երեւելի մարդոց վարդապետութեան ու բարոյց վրայ կ'ընէ անխաղաղութիւններ ու խիստ հեգնութիւններ կ'ընէ : Վերջապէս արողը դատողութեամբ, հանձնարով, հմտութեամբ, օգտակար խրատներով լեցուն զրուած մըն է : Եւ շատ անուններ մարդիկ, ինչպէս Լատին, Պլէյն, Վոյլէր, ասոր մեղսութիւնը գրեցին, շատ անգամ տպագրուեցաւ, վերջապէս Մարտի քահանայ Բապէին ոճը սքանչելիով, Բապէ անունով հրատարակեց 1732 ին. բայց սքանչելիութեամբ բնագրին ուժը կորսնցուց : Օրն 1823 ին, 3 հատոր ութամաս Տիւրի տպարանը տպուած Բապէին բուն բնագիրն հրատարակած է :

* Օվիէտոյ Սպանիոյ Սաղունիա գաւառին մէջ քաղաք մըն է, Կատրիտէն 390 քիլոմէթր հեռու, դէպ ի տրեւէն հիւսիս :

որ կը համբէի, մինչ յանկարծ ջորիս, գլուխն ու աւանջները տնկելով, ճամբուն վրայ կանկ առաւ : Իմացայ որ բանէ մը վախցաւ . և երբոր պատճառն իմանալու համար չորս դին կը նայէի, գետնին վրայ տեսայ գլխարկ մը բերանն ՚ի վեր, խոշոր հատերով վարդարան մը վրան, ու միանգամայն ձայն լռեցի որ լալագին սա խօսքերը կ'ըսեր . Տէր ճանապարհորդ, գթա, կ'աղաչեմ, թշուառ խեղճ զինուորիս, և, եթէ կամիս, գլխարկին մէջ քանի մը կտոր ստակ ձգէ . փոխարէնն անդին պիտի առնես : Իսկոյն ձայնին եկած կողմը դառնալով՝ տեսայ որ թուփի մը առջև, ինէ քսան քայլ հեռու, զինուորի նման մէկը կայնած, ու երկու խաչաձև դաւաղան հրացանի մը յենարան ըրած, նիզակէ մը աւելի երկայն ծայրովն ինծի դէմ նշան կ'առնէր : Չարհուրած մնացի . բայց շուտ մը տուգաղներս պահելով, ծոցէս քանի մը ըէալ* հանեցի, ու դողալով, հաւատացելոց առ ահի տալու որորմութիւնն ընդունելու պատրաստ գլխարկին մօտեցայ, և վախէս, որպէս զի առատօրէն տուած երևնամ, զինուորին աչքին առջև սկսայ ըէալները մէկիկ մէկիկ համբել գլխարկին մէջ ձգել : Մարդն առատաձեւութեանս վրայ գոհ եղաւ . և որչափ նա բարեմաղթութիւնները կը յաճախէր, նոյնչափ ես ջորոյն կշտին պրացիները կուտայի, որպէս զի շուտով հեռանամ . բայց ՚ի զուր կ'աճապարէի, անիծեալ անասունը մազ մը աւելի արագ չէր քալէր . մօրեղբօրս տակ երկայնատեն յամր քալելն այնպէս ունակութիւն եղած էր որ արշաւելը բոլորովին մոռցրէր :

Հարոնալիէ :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Ազգային թաղական դպրոցներէ զատ, որոնք Մայրաքաղաքիս ամեն հայաբնակ թաղերուն մէջ կան, շուկայի մօտ արտաքոյ կարգի դասախօսութեան որոշեալ տեղեր ըլլալը շուկան գտնուող պատանեկաց համար հարկաւոր, և ազգին մէջ ուսման յառաջադիմութեանը համար օգտակար են : Ասանկ դասախօսութեան համար յա-

տուկ տեղեր շուկայի մօտ արդէն կան : Ատնցմէ մէկն ալ Մէրճանը խրջաւոր աղասի խանը վերի յարկը թիւ 5 սենեակն է, ուր բաւական ժամանակէ հետէ դասախօսութիւն կ'ըլլայ : Հիմա կը ծանուցանենք որ աս սենեակին դասախօսութիւններն աւելի կանոնաւոր ընթացքով յառաջ պիտի տարուին : Դասախօսութեան նիւթերն են Հայերէն, որուն թէ գրաբար և թէ աշխարհաբար կանոնաւոր գրութեանը հարկաւոր տեղեկութիւններ, ու լեզուին վերաբերեալ բանասիրական ծանօթութիւններ պիտի աւանդուին : Գաղիերէն . ասոր ալ ընթացքը, քերականական ու տրամաբանական վերլուծութեամբ, ու տեսական և գործնական կրթութեամբ պիտի շարունակուի :

(Օսմանեան լեզուին, կանոնաւոր թուաբանութեան ալ յատուկ դասախօսութիւն պիտի ըլլայ :

Ուրիշ հմտութեան վերաբերեալ նիւթերու, զոր օրինակ պատմութեան, գրագիտութեան պատմութեանը, աշխարհագրութեան ու փիլիսոփայութեան վրայ հետաքրքրական և օգտակար դասախօսութիւններ պիտի ըլլան, եթէ սենեակին տնօրէնութիւնը քաջալերութիւն գտնելով, հարկաւոր միջոցները հայթայթելու կարող ըլլայ :

Դասախօսութեան կանոնաւոր ժամերն են առ այժմ չորսէն մինչև ութը :

Հայ Ժանկա-ոյն համար գիշերօթիկ դպրոց :

Թէ գիշերօթիկ դպրոցներ տղոց դաստիարակութեանը սրճափ հարկաւոր են, ամենուն յայտնի է : Տաճկաստանի մէջ Արմաշու գիշերօթիկ դպրոցէն զատ՝ Հայ տղոց համար առ այժմ ասանկ վարժարան մը չկայ : Աս մօտերս շատ ջանքեր կան որ նոր վարժարաններ բացուին : Մասին արդէն ծանուցում մ'ըրաւ : Ուրիշ քանի մը ազգասէրներնոյն գիտաւորութիւնն ունին . ուստի կ'իմացնեն որ 30 տղոց համար ընկերութեամբ վարժարան մը բանալու որոշումն ըրած են, եթէ վերոյիշեալ 30 թիւը կանխաւ գտնեն : Աւելի ընդարձակ տեղեկութիւն ուզողը, շուկան Չոխուր խանը թիւ 2 սենեակէն կրնայ պէտք եղածը իմանալ :

2

* Ըէալը 26 սանդիմարժողութեամբ արծաթ կահեկան է :